

הומור ויצירתיות

אריה סובר¹

תקציר

בעולם משתנה תדיר, שבו הטכנולוגיות בהן אנו עושים שימוש יומיומי, מבוססות ידע פורץ דרך, נוצר צורך לפתח אצל האדם את יכולותיו היצירתיות באמצעותן יוכל לא רק להבין את העולם המשתנה שבו הוא חי אלא גם לקחת חלק בפיתוח עולם זה כסוכן שינוי בעצמו. מכאן הקשר להומור. הומור פירושו דפוס חשיבה לא שגרתית. כדי לפענח את ההומור צריך המוח שקולט את ההומור לשנות מהרגלי החשיבה הקונבנציונלית שלו ולעבור לחשיבה לא קונבנציונלית. הומור מחבר בין מרכיבים שמטבעם אין להם מכנה משותף. האדם שהבין את ההומור וצחק חיבר את מרכיביו של ההומור באמצעות קשר של רעיון שמופיע בסיומו של תהליך קוגניטיבי יצירתי. ברגסון טוען שמצב הוא קומי כאשר הוא מכיל בתוכו בו זמנית שתי סדרות של התרחשויות עצמאיות, שאפשר לפרש אותן בשני מובנים שונים. המחשבה מיטלטלת בין המובן האפשרי ובין המובן הממשי, ואותו טלטול בין שני פירושים מנוגדים יוצר את האפקט הקומי (Bergson, 1975, 73-75).

בספרו *The Act of Creation* (1964), טוען ארתור קסטלר שהחשיבה במצב של הומור פועלת בכיוונים יצירתיים לא שגרתיים כפי שקורה במדע ובאמנות. גילויים מדעיים ויצירות אמנות גדולות הם פרי הֶבְזֵק של חשיבה יוצאת דופן וחד-פעמית שמחברת בין מרכיבים שלכאורה אין קשר ביניהם. קסטלר תופס את ההומור כהצגת בעיה שאותה צריך האדם לפתור. הפתרון הוא מחשבת יצירתי.

¹ פרופ' אריה סובר, חוקר ומרצה על הומור, מייסד ועורך את כתב העת "הומור מקוון", יו"ר האגודה הישראלית לחקר ההומור.